

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: 10.25140/2410-9576-2021-2(23)-53-61

УДК 338.4.2

JEL Classification I28

Євген Баженов

здобувач

Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая (Київ, Україна)E-mail: evgen_1218@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0117-294X>ResearcherID: [8819-2022](https://orcid.org/8819-2022)**СИСТЕМНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ КОНЦЕПТУАЛІЗМ СТРАТЕГІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ**

Анотація. У статті розглянуто системно-функціональний підхід до стратегічного управління в освітній галузі. Перелічено та проаналізовано варіації управління, у яких візуалізується методологія управління в освітній галузі. Визначено роль системно-функціонального підходу в методології дослідження системи стратегічного управління в освітній галузі. Проаналізовано систему стратегічного управління освітньої галузі. Оприлюднено основні характеристики системи. Виокремлено сегменти системи управління в освітній галузі. Охарактеризовано системний підхід до стратегічного управління в освітній галузі. Надано основні складові системного підходу. Виокремлено основні орієнтири системи стратегічного управління освітньої галузі. Проілюстровано логіку системно-функціонального підходу до стратегічного управління в освітній галузі. Систематизовано основні функції стратегічного управління в освітній галузі. Представлено основні функції в системі стратегічного управління в освітній галузі. Зроблено висновки щодо системно-функціонального підходу до стратегічного управління в освітній галузі.

Ключові слова: стратегічне управління; системно-функціональний підхід; освітня галузь; функції; сегменти.

Рис.: 2. Бібл.: 6.

Постановка проблеми. Формування ефективної системи стратегічного управління в освітній галузі є архіважливим і необхідним етапом до забезпечення розвитку національної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням системно-функціонального підходу до стратегічного управління в освітній галузі, його цілями, факторами та пріоритетами досліджували вітчизняні та закордонні науковці, серед яких: В. Борщ, М. Дубина, Г. Григор'єв, В. Кремень, Ю. Сафонов, О. Тарасенко, С. Щербань, Р. Шейко, Г. Левкіна, О. Побережець, Л. Попова, С. Пехорєва, Є. Масленніков, В. Маргасова, А. Морозов, В. Косолапов, В. Колосов, К. Шапошніков, І. Штулер та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Є нагальна необхідність концептуальної парадигми стратегічного управління освітньою галуззю через зміни кон'юнктури в національному середовищі, глобальних викликах, загрозах, загостренні конкуренції.

Мета статті – дослідження системно-функціонального підходу до стратегічного управління в освітній галузі.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Виклад основного матеріалу. Методологія управління освітньої галузі передбачає чіткість цілей, законів, принципів, правил, методів і функцій, технологій і практики внутрішньогалузевого управління та візуалізується в таких принципах управління:

- адміністративне – це регламентація обов’язків і прав, нормативів, рівнів тощо;
- «динамічне – розглядає об’єкт внутрішньогалузевого управління через призму ретроспективного і перспективного його дослідження;
- інтеграційне – посилення взаємозв’язків між елементами системи внутрішньогалузевого управління;
- кількісне – передбачає перехід від якісних до кількісних оцінок за допомогою математичних розрахунків, оцінок експертів тощо;
- комплексне – враховує облік технічних, екологічних, економічних, соціальних, економічних, політичних та інших аспектів внутрішньогалузевого менеджменту в освітній галузі;
- маркетингове – передбачає орієнтацію на запити споживачів освітніх послуг та інших стейкхолдерів;
- нормативне – встановлює нормативи внутрішньогалузевого управління за всіма підсистемами;
- поведінкове – спрямоване на надання допомоги працівникам освітньої галузі в усвідомленні їхніх можливостей, що підвищує ефективність внутрішньогалузевої діяльності за рахунок усвідомлення власної цінності кожним співробітником;
- процесне – синтезує функції внутрішньогалузевого менеджменту як процес управління, у якому всі елементи взаємопов’язані та цілеспрямовані [1];
- ситуаційне – інструменти управління корегуються, змінюються залежно від внутрішньогалузевої ситуації;
- системне – це підтвердження системи управління, через сукупність взаємопов’язаних та цілеспрямованих елементів;
- функціональне – підхід об’єкта внутрішньогалузевого управління через сукупність діяльності;

Центральним у методології дослідження системи стратегічного управління в освітній галузі є системно-функціональний підхід, який синтезує виокремлення в системних об’єктах внутрішньогалузевого середовища відповідних сегментів (елементів) та визначення властивостей, характерної внутрішньогалузевої ролі, тобто функцій у діяльності системи загалом. Формування та вплив синергетичного ефекту у внутрішньогалузевій системі є результатом виконання та дії цільової функції сегментом освітньої галузі.

Модернізація в освітньої галузі, європейський вектор розвитку концептуалізують розвиток до розбудови нової формації системи стратегічного управління, яка відрізняється високим рівнем адаптивності, результативності та ефективності, враховуючи стан внутрішньогалузевого ресурсного, людського потенціалу, управлінських можливостей внутрішньогалузевого середовища.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Система стратегічного управління в освітньої галузі – це адаптивна, цілеспрямована та мультиструктурована функціональна сукупність взаємодіючих елементів, які відповідають за своєчасне досягнення визначених внутрішньогалузевих стратегічних цілей, через реалізацію базових та спеціальних функцій внутрішньогалузевого управління з дотриманням принципів послідовності, перманентності, пропорційності, результативності, оптимальності та синергетичного ефекту.

Системний підхід у внутрішньогалузевому управлінні є загальним, детально не візуалізує функції управління. Системно-функціональний підхід до стратегічного управління освітньої галузі інтегрує системний та функціональний підходи, а фокус зміщується до функціональної складової. Відомо, що є три основні характеристики системи:

- система має відповідну структуру;
- система виконує певні функції, використовуючи різні ресурси;
- сегменти системи є мультифункціональними.

Системно-функціональний підхід стратегічного управління в освітньої галузі – це заснований на дослідженні структури управління в освітній галузі, виявленні функцій її елементів, систематизації внутрішньогалузевого управління зі спільного функціонального призначення та із синтезу правил системної взаємодії у внутрішньогалузевому середовищі з урахуванням стратегічних чинників.

Система управління в освітньої галузі містить обов'язкові сегменти, які забезпечують її функціонування та перманентну адаптацію до впливу ендогенних і екзогенних факторів, що уможлиблює її належну результативність та ефективність. Зазначена система охоплює структурний, організаційний, функціональний і методичний сегменти, які з урахуванням цілеспрямованості та взаємозв'язку надають можливість оптимального досягнення стратегічних цілей освітньої галузі.

Погодимося, що «всі системи незалежно від їхньої природи повинні виконувати деякі функції, щоб залишатися актуальними. Це функціональні вимоги системи. Вони забезпечують функції, які система повинна враховувати, щоб підтримувати себе та залишатися актуальною. Ці функції можуть виконувати різні структури. Функціональний підхід системи служить важливим інструментом порівняння та аналізу управління. Це допомагає краще зрозуміти систему та структури» [1].

Системний підхід до стратегічного управління в освітній галузі «візуалізує значення комплексності, широти охоплення і чіткої організації в дослідженні, проектуванні та плануванні управлінської діяльності в освітній галузі. Такий підхід спирається на діалектичний закон взаємозв'язку і взаємозумовленості явищ або процесів у відповідному середовищі, який вимагає розглядати явища, процеси й інші об'єкти не тільки як самостійну систему, але з урахуванням її підсистем.

Основними складовими системного підходу є:

- системно-функціональний – показує, які функції виконує система та компоненти, що її утворюють;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- системно-елементний, що відповідає на запитання, з чого (яких компонентів) утворена система;
- системно-інтегративний, що показує механізми, фактори збереження, удосконалення і розвитку системи;
- системно-історичний (еволюційний) відповідає на запитання як, яким чином виникла система, які етапи проходила у своєму розвитку, які її історичні перспективи;
- системно-комунікаційний розкриває взаємозв'язок даної системи з іншими як по горизонталі, так і по вертикалі;
- системно-структурний, який розкриває внутрішню організацію системи, спосіб взаємодії утворюючих її компонентів» [2].

Таким чином, застосовуючи системно-функціональний підхід у стратегічному управлінні освітньої галузі, досліджуємо функції системи та компоненти, що її утворюють з урахуванням впливу відповідних факторів.

«Функції виражають поведінку системи, причому ця поведінка при позначенні її функцією стає впорядкованою, закономірною і організованою. Тому функції являють собою напрямки активності системи, що взаємодіє із середовищем. Функція – це насамперед прояв властивостей системи» [2].

Чітка взаємодія сегментних складових системи стратегічного управління в освітній галузі сприяє динамічному функціонуванню та розвитку цілісної внутрішньогалузевої системи з поступовою максимізацією цільових результатів та ефективності на галузевому рівні.

Система стратегічного управління в освітній галузі характеризується відповідними ефектами:

- «адаптивність – властивість системи стратегічного управління в освітній галузі зберігати свою ідентичність в умовах глобальних викликів;
- гомеостаз – здатність системи стратегічного управління зберігати в процесі взаємодії із відповідним середовищем значення змінних у деяких заданих межах;
- емерджентність – наявність у системи управління таких властивостей, яких немає в її окремих сегментах;
- ефект цілісності – здатність системи стратегічного управління зберігати себе при впливі контрольованих і неконтрольованих факторів;
- інтегративний ефект – поява нових якостей, притаманних внутрішньогалузевій системі стратегічного управління як цілому;
- синергетичний ефект – ефект множення результату функціонування системи стратегічного управління в освітній галузі, що перевищує суму результатів функціонування її окремих складових» [2].

У процесі створення та функціонування системи стратегічного управління у освітній галузі визначають певні підсистеми: керуючу, керовану та інструментальну, що сприяє взаємодії всіх її елементів і враховує відповідний вплив контрольованих і неконтрольованих чинників.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Оцінка сучасних досліджень щодо управління макросистемами підтверджує, що побудова ефективної та раціональної системи стратегічного управління в освітньої галузі є базовим фактором успішного розвитку в умовах європейської інтеграції. Важливим є процес трансформації та інноватизації діючої внутрішньогалузевої системи управління з урахуванням стратегічних чинників.

Серед базових параметрів створення системи стратегічного управління в освітній галузі є визначення управлінських функцій усіх структурних сегментів освітньої галузі, а також виокремлення відповідних обов'язків кожного учасника внутрішньогалузевого управлінського процесу для уникнення дублювання функцій, дій та рішень. Підкреслюємо, що від рівня динамічності, екзогенних та ендогенних змін, стану внутрішньогалузевих індикаторів залежить механізм стратегічного управління та організаційно-функціональна структура у внутрішньогалузевому середовищі. Організаційно-функціональна структура напрямку пов'язана з алгоритмом управлінських процесів в освітній галузі.

Характерні орієнтири системи стратегічного управління в освітній галузі:

– стабільність – система стратегічного управління в освітній галузі постійно проявляє себе;

– спрямованість – стратегічне управління обов'язково має спрямованість, є предметним;

– взаємодія із середовищем – стратегічне управління не обмежується лише впливом на середовище;

– активність та цілеспрямованість – це функціонування системи стратегічного управління в освітній галузі – саме прояв активності в досягненні визначених цілей.

Використання системно-функціонального підходу у внутрішньогалузевому стратегічному управлінні є логічним, обґрунтованим, доцільним і зваженим, але, враховуючи сучасні реалії та вплив глобальних викликів для освітньої галузі, потребує застосування прогресивних комбінованих варіацій підходів та методів, які забезпечать високу результативність та ефективність процесу створення та функціонування сукупності основних та допоміжних управлінських сегментів у освітній галузі.

Динамічне використання системно-функціонального підходу у внутрішньогалузевому стратегічному управлінні дозволяє комплексно обстежити об'єкт, визначити основні завдання процесу внутрішньогалузевого управління з поступовим визначенням послідовності виконання та врахувати особливості реалізації у внутрішньогалузевому середовищі.

Логіку системно-функціонального підходу до стратегічного управління в освітній галузі візуалізовано на рис. 1.

Наголошуємо, що функції управління є основою формування та взаємодії сегментів у межах внутрішньогалузевої системи, а в системі стратегічного управління освітньої галузі відбувається предметне розмежування функцій управління, що суттєво впливає на процес взаємодії складових, а саме суб'єктивних або об'єктивних.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

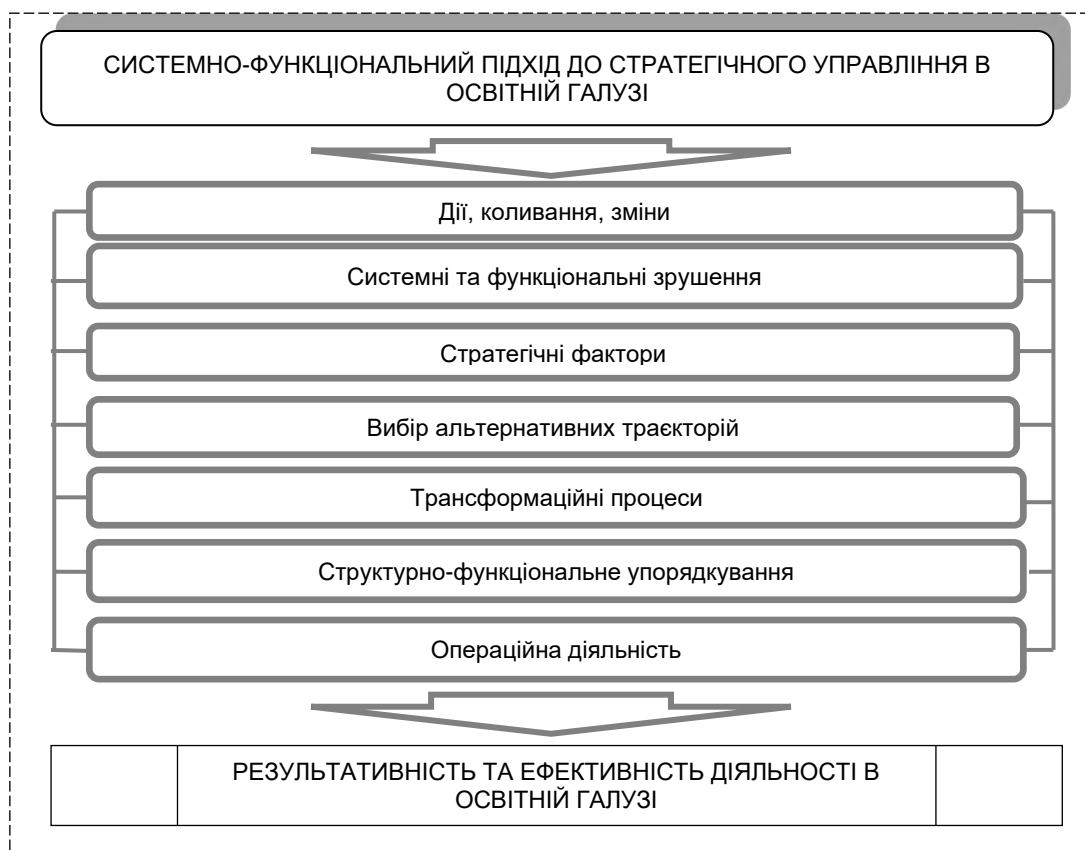

Рис. 1. Логіка системно-функціонального підходу до стратегічного управління в освітній галузі

Джерело: складено автором з урахуванням [4; 6].

Враховуючи відомі підходи до визначення переліку функцій стратегічного управління в освітній галузі, виокремимо основні функції:

- планування стратегічного характеру у внутрішньогалузевому середовищі;
- прогнозування стратегічного потенціалу у внутрішньогалузевому середовищі;
- програмування візуалізує магістральні напрямки та завдання розвитку у внутрішньогалузевому середовищі;
- комплексний синтезований контроль між суб’єктивною та об’єктивною складовими системи стратегічного управління у освітній галузі;
- координування дій, процесів та комунікацій у внутрішньогалузевому середовищі для отримання результатів;
- організація на основі побудови та впровадження внутрішньогалузевої лінійної, функціональної або інтегрованої структури;
- мотивація персоналу в освітній галузі, що сприятиме продуктивності праці у внутрішньогалузевому середовищі;
- регулювання управлінських процесів в освітній галузі з урахуванням стратегічних аспектів.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Основні функції в системі стратегічного управління освітньої галузі представлено на рис. 2.

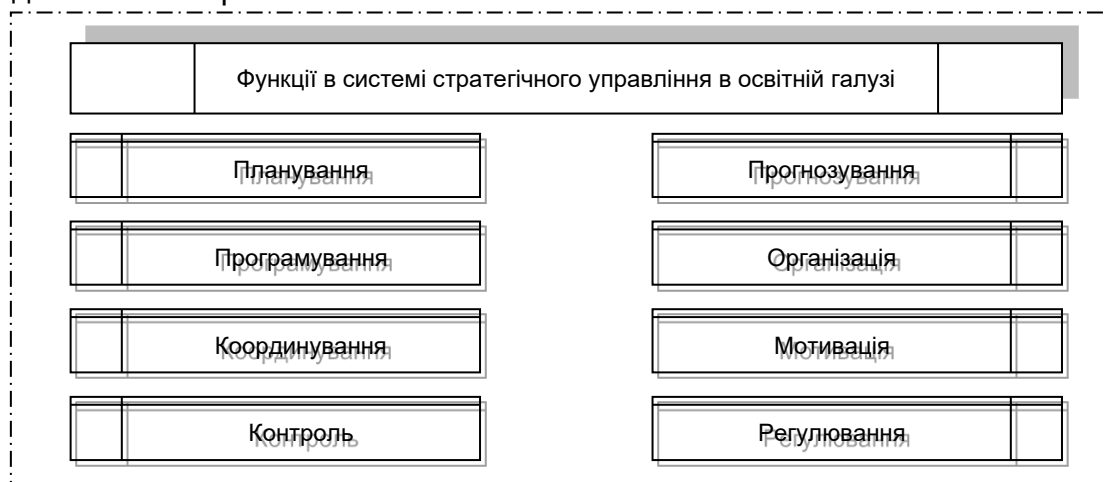

Рис. 2. Основні функції в системі стратегічного управління в освітній галузі

Джерело: складено автором з урахуванням [3; 5].

Представлені функції управління в системі стратегічного управління в освітній галузі тісно пов'язані з рівнями внутрішньогалузевого управління, а застосування їх більшою або меншою мірою відбувається відповідно до визначених можливостей менеджменту освітньої галузі.

Висновки і пропозиції. Отже, системно-функціональний підхід стратегічного управління в освітній галузі потребує еквівалентної внутрішньогалузевої реакції, чіткості дій та процесів, аби після кардинальних змін, система управління залишалася високоефективною у виконанні завдань, концепцій, будучи повноцінно стабільною. Потреба стратегічного управління загострюється у стрімких змінах кон'юнктури національного середовища, глобальних викликах, кризах, загрозах, конкуренції, зростанні невизначеності або змінах регуляторної політики країни. Провідне значення системи стратегічного управління в освітній галузі візуалізується у внутрішньогалузевому розвитку, що моделюється на довгостроковості та спроможності освітньої галузі задовольнити потреби на ринку освітніх послуг та внутрішньогалузевих стейкхолдерів з урахуванням інноваційних та цифрових чинників.

Системно-функціональний підхід у системі стратегічного управління освітньої галузі базується на визначенні граничних системних концептів, внутрішньогалузевому середовищі. Використання системно-функціональних моделей у внутрішньогалузевому стратегічному управлінні використовується через відсутність даних про обставини, конструкцію, зміни, що прогножуються в освітній галузі. Невизначеність (аморфність) управлінських рішень, які приймаються і впливають на економічні тренди, визначають обставини щодо функціонування й розвитку внутрішньогалузевого середовища. Усі гіпотези внутрішньогалузевого стратегічного управління мають елементи невизначеності

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

– це залежить від різновиду глибинного дослідження. Будь-яка концепція досконало вивчається, моделюється через алгоритми вирішення щодо повного відображення майбутнього стану освітньої галузі під впливом глобальних викликів та інтеграції у європейський освітній простір.

Список використаних джерел

1. Перезовова І. В. Застосування системно-функціонального підходу в управлінні інноваційним розвитком будівельних підприємств / І. В. Перезовова, М. К. Майнка, О. І. Орлова // *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. – 2021. – Т. 32 (71), № 3. – С. 49-54.
2. Системний аналіз інформаційних процесів : навч. посіб. / В. М. Варенко, І. В. Братусь, В. С. Дорошенко, Ю. Б. Смольников, В. О. Юрченко. – К. : Університет «Україна», 2013. – 203 с.
3. Safonov Y. Digital transformations of Education policy [Electronic resource] / Y. Safonov, V. Usyk, Ie. Bazhenkov // *Baltic Journal of Economic Studies*. – 2022. – Vol. 8, No. 2. – Pp. 127-136. – Accessed mode: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1759/1777>.
4. Safonov Yu. Evolution of Higher Education: prospects – Modernization concepts [Electronic resource] / Yu. Safonov, O. Galtsova, Ie. Bazhenkov // *Baltic Journal of Economic Studies*. – 2021. – Vol. 7, No. 5. – Pp. 192-197. – Accessed mode: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1571>.
5. Quintuple Helix Model: Investment Aspects of Higher Education Impact on Sustainability [Electronic resource] / N. Kholiavko, V. Grosu, Yu. Safonov, A. Zhavoronok, C.G. Cosmulese // *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. – 2021. – Vol. 43, No. 1. – P. 111-128. – Accessed mode: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/2186>.
6. Education Management in Ukraine in the Context of Global Economic Transformations / I. A. Markina, Y. N. Safonov, O. I. Zhylynska, T. V. Gaidai // *European Research Studies Journal*. – 2018. – Vol. XXI, Special Issue 3. – Pp. 317-332. – DOI: 10.35808/ersj/1384.

References

1. Perevozova, I.V., Mainka, M.K., & Orlova, O.I. (2021). Zastosuvannia systemno-funktsionalnogo pidkhodu v upravlinni innovatsiinym rozvytkom budivelnnykh pidpriemstv [Application of the system-functional approach in the management of innovative development of construction enterprises]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Ekonomika i upravlinnia – Scholarly notes of TNU named after V.I. Vernadskyi. Series: Economics and management*, 32(71)(3), 49-54.
2. Varenko, V.M., Bratus, I.V., Doroshenko, V.S., Smolnikov, Yu.B., & Yurchenko V.O. (2013). *Systemnyi analiz informatsiinnykh protsesiv [System analysis of information processes]*. Universytet «Ukraina».
3. Safonov, Y., Usyk, V., & Bazhenkov, Ie. (2022). Digital transformations of Education policy. *Baltic Journal of Economic Studies*, 8(2), 127-136. <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1759/1777>.
4. Safonov, Yu., Galtsova, O., & Bazhenkov, Ie. (2021). Evolution of Higher Education: prospects – Modernization concepts. *Baltic Journal of Economic Studies*, 7(5), 192-197. <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1571>.
5. Kholiavko, N., Grosu, V., Safonov, Yu., Zhavoronok, A., & Cosmulese, C.G. (2021). Quintuple Helix Model: Investment Aspects of Higher Education Impact on Sustainability. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 43(1), 111-128. <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/2186>.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

6. Markina, I.A., Safonov, Y.N., Zhylinska, O.I., Gaidai, T.V. (2018). Education Management in Ukraine in the Context of Global Economic Transformations. *European Research Studies Journal*, XXI(3), 317-332. doi:10.35808/ersj/1384.

Отримано 15.10.2021

UDC 338.4.2

JEL Classification I28

Ievgen Bazhenkov

Applicant

Academician Yuri Bugay International University
of Science and Technology (Kyiv, Ukraine)

E-mail: evgen_1218@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0117-294X>

ResearcherID: [8819-2022](https://orcid.org/8819-2022)

SYSTEMATIC-FUNCTIONAL APPROACH TO STRATEGIC MANAGEMENT IN THE EDUCATION INDUSTRY

Abstract. *The article considered a system-functional approach to strategic management in the educational field. Management variations were listed and analyzed, which visualize management methodology in the educational field. Such variations of management are administrative, dynamic, integrative, quantitative, complex, marketing, normative, behavioral, process, situational, systemic, functional. The role of the system-functional approach in the research methodology of the strategic management system in the educational field was defined. The role consists in distinguishing the relevant segments (elements) in the system objects of the intra-industry environment and determining their properties, characteristic intra-industry role, i.e. functions in the activity of the system as a whole. The system of strategic management in the educational field was described. This system is an adaptive, purposeful and multi-structured functional set of interacting elements that are responsible for the timely achievement of defined intra-industry strategic goals. The main characteristics of the system were listed. A system-functional approach to strategic management in the educational field was analyzed. Segments of the management system in the educational sector were singled out, which ensure its functioning and permanent adaptation to the influence of endogenous and exogenous factors. A systematic approach to strategic management in the educational field was described. The main components of the system approach were listed. The effects that characterize the system of strategic management in the educational sector were singled out. The main orientations of the strategic management system in the educational sector were analyzed. The logic of the system-functional approach to strategic management in the educational field was illustrated. The main functions of strategic management in the educational sector were highlighted. The main functions in the system of strategic management in the educational field were illustrated. Conclusions were made regarding the system-functional approach to strategic management in the educational field.*

Keywords: *Strategic management; system-functional approach; educational industry; functions; segments.*

Fig.: 2. References: 6.

Бібліографічний опис для цитування:

Баженов Є. Системно-функціональний концептуалізм стратегічного управління освітньої галузі. *Науковий вісник Полісся*. 2021. № 2(23). С. 53-61.